

نقش اینترنت بر انزوای اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

امیر محمدی جو، کارشناس ارشد علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق (قیام دشت)
(نویسنده و عهده‌دار مکاتبات) mohammadyjou@gmail.com

چکیده

استفاده از اینترنت در بین نسل جدید جامعه در حال گسترش است و بخش مهمی از زندگی افراد را تشکیل می‌دهد. امروزه برای خرید، جمع‌آوری اطلاعات، گفتگو با سایر کاربران و بسیاری از فعالیت‌های دیگر از اینترنت استفاده می‌شود. آنگونه‌که هیچ‌کدام از ابعاد زندگی افراد از این سیطره بی‌نصیب نمی‌ماند. استفاده بیش از حد از اینترنت، انسان‌ها را از باور و ارتباطات اجتماعی واقعی دور می‌کند و با حذف تعاملات اجتماعی و تسلط بر زندگی افراد می‌تواند موجب احساس تنهایی و انزوا اجتماعی گردد.

این تحقیق درصدد شناسایی رابطه بین استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی کاربران است. این پژوهش ضمن مروری که بر فضای مفهومی موضوع دارد، از رویکردی تلفیقی که بر گرفته از تئوری‌های استفاده و خشنودی، استفاده و رضایتمندی و نظریه حمایت اجتماعی ولمن و مک کوئیل می‌باشد، برای تبیین پدیده مذکور بهره گرفته است و با عنایت به فرضیاتی که از این تئوری‌ها با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری مورد مطالعه اخذ کرده است به شناسایی رابطه استفاده از اینترنت و انزوای کاربران پرداخته است. با کاربرد روش پیمایشی و با استفاده از فن پرسشنامه بر روی ۴۰۰ نفر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و از طریق نمونه‌گیری طبقه‌ای نامتناسب با سطح خطای ۰/۰۵ درصد انتخاب، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری گردید. اطلاعات بدست آمده با استفاده از آمارهای استنباطی و آزمون‌های (رگرسیون خطی، ضریب پیرسون، ...) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل از ترکیب گویه‌ها در خصوص انزوای اجتماعی در بین پاسخگویان حاکی از آن است که؛ انزوای اجتماعی ۲۲/۵ درصد از کاربران در سطح پایین، ۶۱/۵ درصد متوسط و ۱۶ درصد در سطح بالایی قرار دارد.

به‌طور کلی میزان انزوای اجتماعی دانشجویان در حد متوسط می‌باشد. مطابق یافته‌های تبیینی بین متغیرهای میزان استفاده از اینترنت ($r = 0/48$)، نوع استفاده از اینترنت ($r = 0/46$)، میزان رضایت از اینترنت ($r = 0/42$)، اعتیاد به اینترنت یا استفاده افراطی ($r = 0/43$)، میزان دسترسی به اینترنت ($r = 0/66$) و انزوای اجتماعی ارتباط معنی‌دار و مثبتی وجود دارد بر اساس ضرایب بتا $B = 0/50$ متغیر میزان دسترسی به اینترنت نزدیک به نیمی (۵۰ درصد) از تغییرات و نوسانات گرایش به انزوای اجتماعی را تبیین می‌کند. همچنین یافته‌های این تحقیق نشان داد که بیشتر میزان کاربری اینترنت در خصوص چت، ایمیل و جستجو در سایت‌های علمی و تحقیقی به خود اختصاص داده است. میزان استفاده از اینترنت به نوبه خود منجر به انزوای اجتماعی نمی‌شود بلکه استفاده افراطی از اینترنت منجر به اعتیاد و تنهایی می‌گردد.

واژگان کلیدی: انزوای اجتماعی، اینترنت، اعتیاد به اینترنت، رضایت، دسترسی

مقدمه :

از آنجایی که برای انسان‌ها برقراری ارتباط با هم‌نوع امری اجتناب‌ناپذیر است و به قول مید تعامل رکن اصلی حیات جمعی غالب مساعی انسان‌ها در جهت تسهیل و تسریع ابزارها، شرایط و زمینه‌های برقراری ارتباطات و مناسبات متقابل با یکدیگر است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۹: ۵۵). پژوهش دانشگاه کارنگن ملون نشان می‌دهد زمانی که صرف ارتباط اجتماعی رودررو می‌شود، بر سازگاری، انزوا و رفتار اجتماعی تأثیر می‌گذارد و این یافته‌ها در شرایط دیگر نیز عیناً اجرا شده‌اند. شرکت‌کنندگان پژوهش دانشگاه استنفورد نشان دادند که آنها زمانی را که صرف ارتباطات آن‌لاین می‌کنند به قیمت از دست دادن زمان برای سایر فعالیت‌های اجتماعی است (http://danesheirani.mihanblog.com/post/74). ارتباط با دیگران از طریق فضای مجازی (پست الکترونیک، پیام کوتاه، چت و...) یکی از شیوه‌های متداول برای گسترش روابط و تداوم آن در زندگی امروزی به حساب می‌آید. روزانه نزدیک به چهارصد میلیون نفر در سراسر دنیا از اینترنت استفاده می‌کنند که یکی از کاربری‌های اصلی اینترنت برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران است که شاید عیب اصلی ارتباط اینترنتی آن است که در فضای مجازی ارتباط اساساً بر متن استوار است و از نشانه‌های بصری و شنیداری تعامل رو در رو بی‌بهره است. علی‌رغم جنبه‌های مثبت از قبیل جنبه‌های آموزشی و ارائه خدمات ارتباطی و مواردی از این دست رایانه و اینترنت جنبه‌های منفی نیز دارد. مطالعات آفو خاطر نشان می‌کند که استفاده از اینترنت سبب ایجاد احساس تنهایی و انزوای اجتماعی و دوری از خانواده و به طور کلی کاهش سلامت روانی می‌شود (ایرانلو، ۱۳۹۰: ۱).

بیان مساله:

دانشگاه یکی از مولفه‌های تأثیرگذار در توسعه اجتماعی و فرهنگی و سیاسی هر جامعه بشری محسوب می‌شود در حال حاضر بدون داشتن نیروی آموزشی متعهد و متخصص قادر به پاسخگویی نیازهای فزاینده جامعه خود نخواهیم بود لذا پرداختن به سلامت روانی این قشر تأثیر بسزایی در بهبود روند سلامتی و کارآمدی جامعه دارد چنانچه که براتی سده معتقد است " امروزه سلامت روان یک سازه روانشناختی محض نیست بلکه یک سازه روانی- اجتماعی است (براتی سده، ۱۳۸۸: ۲۶). تورکل اظهار می‌دارد، افرادی که میزان زیادی از وقت خود را صرف روابط آنلاین می‌کنند، در موقعیتی بسیار تنهاتر و منزوی‌تر از زندگی غیر مجازی خویش قرار می‌گیرند که منجر به قطع ارتباط هیجانی، خستگی ذهنی و اضطراب می‌شود. با این توضیحات نقطه تمرکز و موضوع اصلی و محوری پژوهش حاضر بررسی وضعیت انزوای اجتماعی (حاصل تلاقی فرهنگها و افراد در فضای مجازی است) در بین دانشجویان می‌باشد. مطالعه آثار اینترنت در بین دانشجویان می‌تواند تصویری از وضعیت آینده سایر اقشار را در برخورد با این پدیده نوظهور و به سرعت رشدیابنده هزاره سوم، ترسیم کند.

هدف تحقیق:

- بررسی نقش اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان واحد تهران مرکز

سوال تحقیق:

آیا مدت زمان (میزان) استفاده دانشجویان از اینترنت بر انزوای اجتماعی تأثیر دارد؟

فرضیات تحقیق:

- ۱- به نظر می‌رسد بین نوع استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین استفاده افراطی دانشجویان از اینترنت (اعتیاد به اینترنت) و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین مدت زمان استفاده دانشجویان از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین میزان رضایت از استفاده دانشجویان از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ۵- به نظر می‌رسد بین میزان دسترسی دانشجویان به اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.

پیشینه تحقیق:

(۱) تحقیقی با عنوان «ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوانان و جوانان با مدت زمان روزانه معمول کاربری اینترنت» توسط سجادیان و نادری در سال ۸۵ بر روی ۱۱۸ نفر از مشتریان معمول کافی‌نت‌های مجاز شهر اصفهان در سال ۸۴ انجام گرفته است که از تست افسردگی بک و تست محقق ساخته انزوای اجتماعی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. در این تحقیق پیمایشی- توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، اسپیرمن و T مستقل استفاده شده است.

(۲) مقاله‌ای با عنوان «تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی» در سال ۱۳۸۹ توسط چلبی و همکارش صورت گرفت. این تحقیق از نوع پیمایشی است که طی آن با ۷۳۴ نفر از شهروندان تهران و کرمان بین سنین ۲۰ تا ۷۰ سال مصاحبه شده است. برای تحلیل داده‌ها از مدل سازی خطی سلسله مراتبی (HLM)، رگرسیون خطی، آزمون پیرسون استفاده شده است.

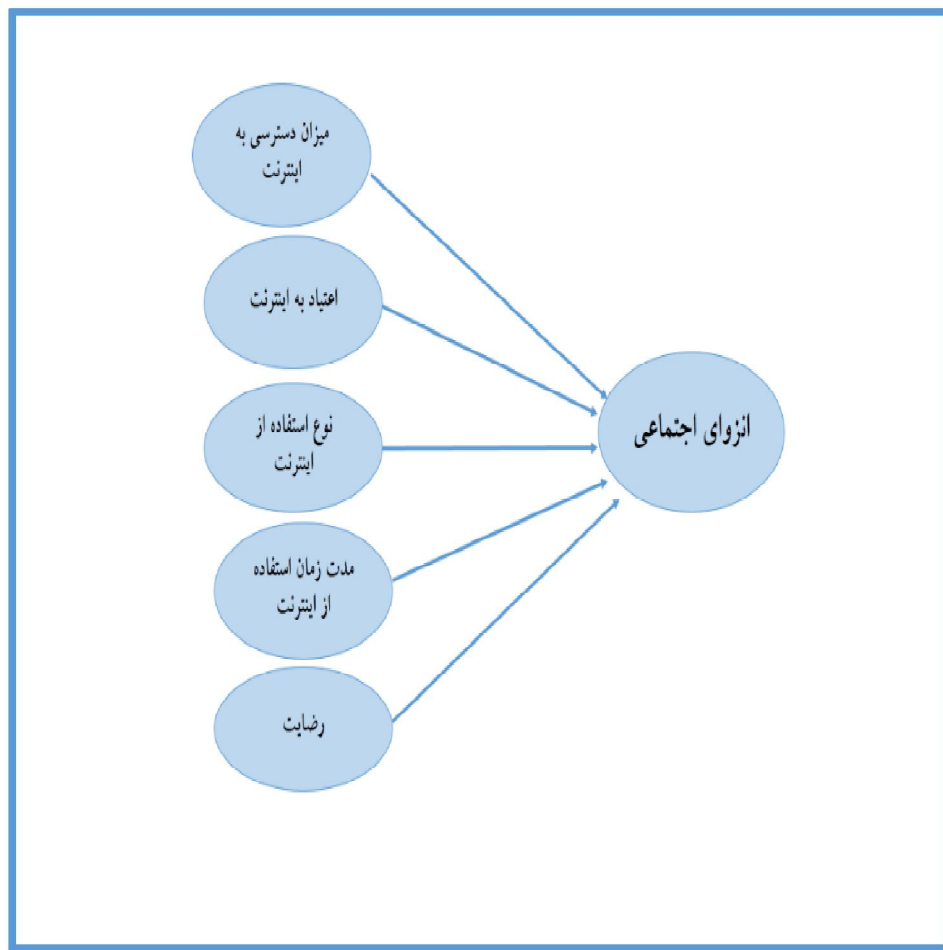
(۳) گل شکوه پژوهشی را به منظور بررسی رابطه گوشه‌گیری اجتماعی، افسردگی و اضطراب با اختلالات کاربران اینترنت شهر اهواز در سال ۸۹ بر ۳۰۰ نفر از کاربران شهر اهواز که به صورت در دسترس انتخاب شدند انجام داد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه افسردگی بک، انزوای اجتماعی وودورت اضطراب کنل و اختلالات خواب استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضرایب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده گردیده که نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین انزوای اجتماعی، افسردگی، اضطراب با اختلالات خواب کاربران زن رابطه وجود دارد که تحقیقات جکسون (۲۰۰۱)، دند (۲۰۰۷) تایید می‌کند.

چارچوب نظری تحقیق:

در این تحقیق با تاکید بر نظریات تئوری استفاده و رضایتمندی و با بهره‌گیری از دیدگاه نظریه پردازان ولمن، مک کوئین به چارچوب مورد نظر دست یافتیم. استفاده از اینترنت باعث می‌شود تا افراد زمان زیادی را با کامپیوتر بگذرانند و این امر موجب کاهش فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی افراد می‌گردد زمانی که وقت زیادی صرف برقراری ارتباط از طریق اینترنت می‌شود، روشن است که این زمان از زمان فعالیت‌های مشابه یعنی روابط اجتماعی رو در روگر خواهد شد (Nie et al, 2002). از نظر ولمن، برخی محققان در زمینه اثرات اینترنت و جهان مجازی روی ارتباطات انسانی و سرمایه اجتماعی خوشبین نبوده و بیشتر به بدبینی گرایش دارند. آنها حتی اینترنت را بیش از هر رسانه دیگری به عنوان فاسد کننده و پوچ کننده زندگی روزمره مطرح می‌کنند زیرا اینترنت، افراد و سازمان‌ها را به فضای مجازی هدایت می‌کند که این فضا در مقابله با واقعیت قرار دارد (اسلوین، ۲۰۱۳: ۴۷). به نظر این پژوهشگران استفاده از اینترنت مانع توجه افراد به اجتماع واقعی می‌شود و تعاملات شبکه‌ای مردم از میزان ارتباطات حضوری و مستقیم آنها پیشی می‌گیرد. که با افزایش استفاده از اینترنت، تماس‌های اجتماعی واقعی و خارج از شبکه کاهش می‌یابد. اگر چه اینترنت پیوندهای ضعیف شبکه‌ای را افزایش می‌دهد. اما از آنجا که به طور همزمان تعاملات عمیق تر خارج از شبکه را کاهش

می دهد، افق دید و چشم اندازهای فکری افراد را محدود می سازد. به علاوه، رایانه ای شدن و استفاده زیاد از اینترنت می تواند مرز منزل و محل کار را به هم بزند. (ولمن، ۲۰۰۶، به نقل از موسوی و حدادی، ۱۳۹۰: ۱۱۴). از دیدگاه استفاده و رضایتمندی؛ به نیاز مخاطب و محیط با زمینه های اجتماعی که شکل دهنده رفتار ارتباطی او هستند توجه می کند. در این الگو نیازها و انگیزه ها از عناصر اصلی محسوب می شود. رضایت مندی را می توان نوعی آرامش خیال و لذت ناشی از ارضای نیاز داشت و رضایتمندی حاصل استفاده از رسانه یا پیام هدایت گر آنها در ارتباط با رسانه ها است. افراد هر قدر بیشتر احساس کنند که محتوای واقعی نیاز آنان را بر آورده می کند احتمال این که آن محتوا را انتخاب کنند بیشتر است. کاربران بیشتر به دنبال آن نوع استفاده ای از اینترنت هستند که بر اساس الگوی استفاده و خشنودی بلمر و کاتز بیشترین خشنودی را برای آنها داشته باشد. همچنین هرچه یک نوع کاربرد از اینترنت رضایت بیشتری را برای افراد داشته باشد افراد به مراتب بیشتر از آن استفاده می کنند (گنجی، ۱۳۸۵: ۳۱). مک کوئیل به خاصیت منزوی سازی رسانه ها به ویژه در رابطه با کودکان و نوجوانان توجه بسیار شده است این توجه عمده به صورت نگرانی از استفاده بیش از حد معتاد شدن به رسانه ها مطرح شده است اغلب توجه شدید رسانه به ویژه وقتی شخص تنها است به معنی انزوا و جدایی و بیگانگی و فرار از واقعیت تلقی شده است استفاده زیاد از رسانه وقت لازم برای کنش متقابل اجتماعی را از استفاده کننده می گیرد (مک لیودر و دیگران، ۱۹۵۶). به عقیده بروس اوس اینترنت برخلاف تلویزیون و تصاویر متحرک رسانه های اجتماعی هستند اینترنت رسانه ای منزوی کننده و فردی است (merin etat , 2002,217).

مدل تحقیق:

روش پژوهش:

این تحقیق از روش کمی و مقطعی و مبتنی بر تحقیق پیمایشی است. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه است. از لحاظ معیار زمینه در زمره تحقیقات مقطعی در گروه مطالعات پهنانگر می باشد و همچنین این تحقیق در سطح جامعه شناسی خرد است.

جامعه آماری:

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویانی می باشد که در حال حاضر در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز مشغول به تحصیل می باشند. که طبق آمار دانشگاه مشتمل بر ۳۸۹۰۰ نفر دانشجو می باشد.

حجم نمونه:

برای تعیین حجم نمونه با در اختیار داشتن جامعه آماری از معادله نمونه گیری کوکران استفاده می شود؛ بنابراین حجم نمونه در این پژوهش ۴۰۰ نفر خواهد بود.

روش تجزیه و تحلیل داده ها:

تحلیل و پردازش یافته های کمی با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و نمودار و در بخش آمار استنباطی برای آنکه وجود یا عدم وجود ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته را نشان دهیم از جداول دو بعدی و آزمون ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس و در انتها از تحلیل مسیر جهت نشان دادن میزان تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل و واقعی بودن یا نبودن تأثیر آنها بر میزان آگاهی استفاده شد. جداول آماری مربوط به یافته های استنباطی:

جدول شماره ۱- جدول توافقی میزان دسترسی و انزوای اجتماعی

کل	طبقات			انزوای اجتماعی میزان دسترسی
	بالا	متوسط	پایین	
۱۳۴	۲	۶۴	۶۸	کم
۳۳/۵	۳/۱	۲۶	۷۵/۶	
۲۰۷	۲۹	۱۵۶	۲۲	متوسط
۵۱/۸	۴۵/۳	۶۳/۴	۲۴/۴	
۵۹	۲۳	۲۶	۰	زیاد
۱۴/۸	۵۱/۶	۱۰	۰	
۴۰۰	۶۴	۲۴۶	۹۰	کل
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

در مجموع، ۷۵/۶ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی پایینی دارند دسترسی شان به اینترنت کم و ۲۴/۴ درصد از پاسخگویان متوسط است. ۲۶ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی متوسطی دارند دسترسی شان به اینترنت کم، ۶۳/۴ درصد متوسط و ۱۰ درصد به میزان بالایی است. ۳/۱ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی بالایی دارند دسترسی شان به اینترنت کم، ۴۵/۳ درصد متوسط و ۵۱/۶ درصد به میزان بالایی است.

آزمون همبستگی کندال میزان دسترسی و انزوای اجتماعی

Kendall's tau-b	
Value	۰/۵۳۵
Sig	۰/۰۰۰
N	۴۰۰

بر اساس نتایج آزمون همبستگی کندال tau-b در فاصله اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری $sig=0/000$ رابطه معناداری بین میزان دسترسی و انزوای اجتماعی وجود دارد و بر اساس میزان $value=0/535$ رابطه مثبت و قوی است به عبارتی با افزایش میزان دسترسی دانشجویان به اینترنت میزان انزوای اجتماعی افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۲- جدول توافقی میزان اعتیاد به اینترنت و انزوای اجتماعی

کل	طبقات			انزوای اجتماعی اعتیاد به اینترنت
	پایین	متوسط	بالا	
۶۵	۴۹	۱۵	۱	کم
۱۶/۳	۵۴/۴	۶/۱	۱/۶	
۲۶۶	۲۹	۱۷۰	۵۷	متوسط
۶۶/۵	۴۳/۳	۶۹/۱	۸۹/۱	
۶۹	۲	۶۱	۶	زیاد
۱۷/۳	۲/۲	۲۴/۸	۹/۴	
۴۰۰	۹۰	۲۴۶	۶۴	کل
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

در مجموع، ۵۴/۴ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی پایینی دارند میزان اعتیادشان به اینترنت کم، ۴۳/۳ درصد از پاسخگویان متوسط و ۲/۲ درصد بالا است. ۶/۱ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی متوسطی دارند میزان اعتیادشان به اینترنت کم، ۶۹/۱ درصد از پاسخگویان متوسط و ۲۴/۸ درصد بالا است. ۱/۶ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی بالایی دارند میزان اعتیادشان به اینترنت کم، ۸۹/۱ درصد از پاسخگویان متوسط و ۹/۴ درصد بالا است.

آزمون همبستگی کندال اعتیاد به اینترنت و انزوای اجتماعی

Kendall's tau-b	
Value	۰/۳۳۸
Sig	۰/۰۰۰
N	۴۰۰

بر اساس نتایج آزمون همبستگی کندال tau-b در فاصله اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری $sig=0/000$ رابطه معناداری بین میزان اعتیاد به اینترنت و انزوای اجتماعی وجود دارد و بر اساس میزان $value=0/338$ رابطه مثبت و متوسط است به عبارتی هرچه اعتیاد دانشجویان به اینترنت افزایش یابد میزان انزوای اجتماعی افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۳- جدول توافقی میزان اعتیاد به اینترنت و انزوای اجتماعی

کل	طبقات			انزوای اجتماعی رضایت از اینترنت
	پایین	متوسط	بالا	
۱۰۰	۴۷	۵۱	۲	کم
۲۵	۵۲/۲	۲۰/۷	۳/۱	
۲۱۶	۳۲	۱۵۰	۳۴	متوسط
۵۴	۳۵/۶	۶۱	۵۳/۱	
۸۴	۱۱	۴۵	۲۸	زیاد
۲۱	۱۲/۲	۱۸/۳	۴۳/۸	
۴۰۰	۹۰	۲۴۶	۶۴	کل
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

در مجموع، ۵۲/۲ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی پایینی دارند از اینترنت به میزان کم، ۳۵/۶ درصد از پاسخگویان متوسط و ۱۲/۲ درصد به میزان بالایی رضایت دارند. ۲۰/۷ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی متوسطی دارند از اینترنت به میزان کم، ۶۱ درصد از پاسخگویان متوسط و ۱۸/۳ درصد به میزان بالایی رضایت دارند. ۳/۱ درصد از پاسخگویانی که انزوای اجتماعی بالایی دارند از اینترنت به میزان کم، ۳۴ درصد از پاسخگویان متوسط و ۴۳/۸ به میزان بالایی رضایت دارند.

همبستگی کندال رضایت از اینترنت و انزوای اجتماعی

Kendall's tau-b	
۰/۳۳۹	Value
۰/۰۰۰	Sig
۴۰۰	N

بر اساس نتایج آزمون همبستگی کندال tau-b در فاصله اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری $sig=0/000$ رابطه معناداری بین میزان رضایت از اینترنت و انزوای اجتماعی وجود دارد و بر اساس میزان $value=0/339$ رابطه مثبت و متوسط است به عبارتی هرچه رضایت دانشجویان از اینترنت افزایش یابد میزان انزوای اجتماعی افزایش می یابد.

جمع بندی نتایج فصل چهارم:

مطابق یافته های تحقیق ۲۹/۵ درصد از پاسخگویان در فاصله سنی ۲۳-۱۸ سال، ۱۶۷ نفر ۴۱/۸ درصد در فاصله سنی ۲۹-۲۴ سال و ۲۸/۸ درصد در فاصله سنی ۳۵-۳۰ سال قرار دارند. ۸۳/۵ درصد متاهل و ۱۶/۵ درصد مجردند. ۴/۵ درصد از پاسخگویان در شبانه روز یک ساعت، ۳۵/۳ درصد یک ساعت، ۴۴/۵ درصد از پاسخگویان دو ساعت و ۱۵/۸ درصد از پاسخگویان ۳ ساعت از اینترنت استفاده می کنند.

توزیع درصد پاسخگویان به تفکیک هر یک از متغیرها

متغیر	پایین		متوسط		بالا		میانگین
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
دسترسی به اینترنت	۱۳۴	۳۳/۵	۲۰۷	۵۱/۸	۵۹	۱۴/۸	متوسط
رضایت از اینترنت	۱۰۰	۲۵	۲۱۶	۵۴	۸۴	۲۱	متوسط
اعتیاد به اینترنت	۶۵	۱۶/۳	۲۶۶	۶۶/۵	۶۹	۱۷/۳	متوسط
انزوای اجتماعی	۹۰	۲۲/۵	۲۴۶	۶۱/۵	۶۴	۱۶	متوسط

مطابق نتایج جدول فوق و با توجه به دیدگاه پاسخگویان میزان دسترسی به اینترنت (۵۱/۸ درصد)، رضایت از اینترنت (۵۴ درصد)، اعتیاد به اینترنت (۶۶/۵) و میزان انزوای اجتماعی (۶۱/۵ درصد) در سطح متوسطی قرار دارند. بر اساس یافته های جدول شماره ۴-۵، ۱۰/۶ درصد از پاسخگویان از اینترنت برای چت و ایمیل به میزان کم، ۴۳ درصد به میزان متوسط و ۴۶/۵ درصد به میزان بالا استفاده می کنند. ۹۷/۸ درصد از پاسخگویان از اینترنت برای دریافت بازی و سرگرمی آنلاین به میزان کم و ۲/۳ درصد به میزان متوسط استفاده می کنند. ۸۳ درصد از پاسخگویان از اینترنت برای دریافت فیلم و دانلود موسیقی به میزان کم و ۱۷ درصد به میزان بالا استفاده می کنند. ۳۶/۵ درصد از پاسخگویان از اینترنت برای تحقیق به میزان کم، ۱۷/۵ درصد به میزان متوسط و ۴۶ درصد به میزان بالا استفاده می کنند. بر اساس نتایج آزمون همبستگی کندال tau-b در فاصله اطمینان ۹۵ درصد و سطح معناداری $sig=0/000$ رابطه معنادار و مثبتی بین انزوای اجتماعی و میزان دسترسی بر اساس میزان $value=0/535$ ، میزان اعتیاد به اینترنت $value=0/338$ ، میزان رضایت از اینترنت $value=0/339$ وجود دارد.

با توجه به آزمون رگرسیون $R=0/58$ است در واقع انزوای اجتماعی به میزان ۵۸ درصد توسط میزان دسترسی به اینترنت، نوع استفاده، اعتیاد به اینترنت و رضایت تبیین می‌شود بر اساس ضرایب بتا بیشترین تاثیر را به میزان انزوای اجتماعی متعلق به متغیر دسترسی به اینترنت است و خروجی ترین متغیر میزان استفاده از اینترنت است. آزمون رگرسیون معناداری مدل نظری پژوهش را به اثبات نمی‌رساند، به عبارت دیگر در تحلیل مسیر میزان استفاده از اینترنت به صورت خطی با انزوای اجتماعی رابطه ندارد بلکه به طور غیر مستقیم و توسط متغیرهای تابع آن یعنی نوع استفاده از اینترنت، میزان دسترسی و رضایت از اینترنت مرتبط است. در واقع استفاده از اینترنت به تنهایی منجر به تنهایی و انزوای اجتماعی نمی‌گردد بلکه استفاده افراطی اعتیاد به اینترنت یکی از فاکتورهای موثر بر افزایش انزوا و تنهایی اجتماعی است در حالی در بیشتر جوامع استفاده درست از اینترنت موجب افزایش روابط می‌گردد که این تاثیر منفی و کاهنده روابط در جامعه آماری ما توسط اینترنت می‌تواند به علت عدم اطلاع و عدم بهره‌مندی کاربران (دانشجویان) از سواد اینترنتی باشد.

نتیجه گیری :

یافته اصلی این تحقیق موکد این مطلب است که انزوا اجتماعی یا احساس تنهایی با افزایش استفاده از اینترنت ($r=0/48$) همراه شده است. در واقع اینترنت به عنوان رسانه ارتباطی و سرگرم کننده زندگی شاد و امنی را برای تعدادی از افراد مهیا می‌کند که در دنیای واقعی انکار شده اند. اینترنت می‌تواند مأمونی برای افرادی باشند که در دنیای واقعی تنها رها شده اند و بدین وسیله هیجانانگیز روحی و روانی خود را ارضاء می‌کنند. این یافته‌ها با نتایج تحقیق محسنی و همکاران (۱۳۸۵)، سجادی و نادری (۱۳۸۵)، گل شکوه (۱۳۸۹)، تلخابی (۱۳۸۹) و گراس (۲۰۰۴) همسوست. از یافته‌های این مطالعه چنین استنباط می‌شود که بین میزان شبکه روابط اجتماعی و انزوای اجتماعی روابط معناداری وجود دارد. به عبارتی که افرادی که در صورت تلفنی یا اینترنت با دیگران ارتباط دارند بیشتر از کسانی که به صورت حضوری و خانوادگی با افراد دیگر ارتباط برقرار می‌کنند دچار احساس تنهایی و انزوا می‌گردند همانطور که کریستوفر و همکارانش (۲۰۰) دریافتند که استفاده زیاد از اینترنت با پیوندهای ضعیف اجتماعی مرتبط است و برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند به طور قابل ملاحظه‌ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند و اسلوبین و محققان زیادی هم بر این باورند که استفاده از اینترنت مانع توجه افراد به اجتماع واقعی می‌شود و تعاملات شبکه‌ای مردم از میزان ارتباطات حضوری و مستقیم آنها پیشی می‌گیرد. اما این پیوندهای اینترنتی "به ندرت" به ترویج دوستی‌های عمیق، حمایت‌های عاطفی اثرگذار و ارائه کمک‌های مادی واقعی منتهی می‌شود، از این منظر، کار با اینترنت نه تنها زمان پرداختن به سایر فعالیت‌ها را کاهش می‌دهد بلکه توجه افراد را از محیط اطراف خود نیز باز می‌دارد.

یکی دیگر از متغیرهای که در این تحقیق بررسی شد تاثیر نوع استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی ($r=0/46$) است که با تحقیق موحد و همکاران (۱۳۸۸) و گل شکوه (۱۳۸۹) همخوانی دارد و ولمن (۲۰۰۱) هم اثرات اینترنت را در جهت افزایش ارتباطات اجتماعی ارزیابی نمی‌کند بلکه آن را تابعی از نوع استفاده می‌داند. همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان ساعاتی که برای چت و جستجوی مطالب علمی صرف می‌شوند و انزوای اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد به عبارتی کاربرانی که با این هدف وارد فضای آنلاین می‌شوند زمان بیشتری را در این فضا سپری می‌کنند و روابط آنها محدود تر از افراد دیگر است. انگلن هم (۲۰۰۰) معتقد است ارتباطاتی که توسط رایانه انجام می‌شود توانایی و قابلیت‌های ما را در تعاملات و نیز دانش ما را با روش‌های متفاوتی افزایش داده است. این تکنولوژی‌ها نیازمند دانش وسیعتری از اِلمان‌هایی است که استفاده افراد را از این رسانه روان تر می‌کند و اینکه چگونه استفاده آنها از این نوع رسانه بر روی رفتارشان تأثیر می‌گذارد تاریخ نشان داده است که رسانه‌های نوین اغلب میزان خرسندی و انگیزه‌های جدیدی را موجب می‌شوند، این رویکرد به دلیل ماهیت آن که مخاطب محور است، یکی از

موفق ترین رویکردهای ارتباطی در فضای مجازی محسوب می شود به دلیل افزایش تنوع و همچنین با رفتن قدرت انتخاب مخاطب احتمال دارد این رویکرد در آینده به شاخه های چندی تقسیم شود تا بتواند جنبه های مختلف انسانی فضای مجازی را توصیف کند (Angelman, Arkenses, 2000: 1-12).

فضای مجازی اینترنت آغازگر دوره ای است که در آن رسانه و مخاطب توأمان تغییر مفهوم داده اند. از منظر رسانه ای، اینترنت چند رسانه ای شده و در آن متن نوشتاری، صوتی و تصویری حضور دیالکتیکی پویایی دارد. کاربران اینترنت نسبت به مخاطبان رسانه های سنتی چون تلویزیون و رادیو دارای درجه بسیار بالاتری از فعالیت و تعامل را در ارتباط با سایت ها و سایر فضاهای تعریف شده اینترنتی هستند کاربر در استفاده از اینترنت اختیار افزون شده ای در استفاده کردن یا نکردن از رسانه دارد و میزان خشنودی کاربر و احساس ارضای نیازها در این فضای جدید رسانه ای غیر قابل چشم پوشی است. طبق این نظریه (نظریه استفاده و خشنودی)، کاربران اینترنت نیازهایی دارند که انتظار دارند با مراجعه به سایت های تبلیغاتی و نیازمندی به رفع و رجوع آن بپردازند (آقابابایی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴). نتایج تحقیق هم نشان می دهد که بین رضایت از کاربرد اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/44$) رابطه وجود دارد. به عبارتی افرادی که به دلیل قابلیت های این فضای مجازی از کمیت و کیفیت خدمات آن احساس رضایت بالاتری می کنند زمان بیشتری را در این فضا قرار دارند و سعی می کنند به جای روابط با دیگران بیشتر نیازهای روحی و ذهنی و جسمی خود را در این فضا با هویتی گمنام بگذرانند.

تکنولوژی و خصوصاً کامپیوترها و اینترنت، در بهترین حالت به آسانی مورد سوءاستفاده یا استفاده بیش از حد قرار می گیرند و در بدترین حالت، اعتیادآور می گردند. ترکیب ویژگی های محتوای تحریک آمیز، سهولت دسترسی، آسانی، هزینه پایین، تحریک برانگیزی بصری، خودمختاری و گمنامی، منجر به یک تجربه روان شناختی شدیداً فعال می شود به نظر می رسد که اینترنت دارای قدرت تخریب روان ها است و می تواند کاملاً شیوه های ارتباطی، اجتماعی و داد و ستدی ما را دگرگون سازد (گرینفیلد، ۱۹۹۹: ۴). یکی از یافته های در تحقیقات متعددی به طرق مختلف همواره به آن اشاره شده و محور تحقیق بسیاری از محققان و صاحب نظران را به خود جلب کرده پدیده اعتیاد به اینترنت می باشد که در این تحقیق اعتیاد به اینترنت یکی از فاکتورهای اصلی بر انزوای اجتماعی و روابط اجتماعی ($r=0/43$) است که با تحقیقات گرینفیلد، باقری و ساسانی (۱۳۸۸) و معیدفر و همکارانش (۱۳۸۵) همسوست. آن دسته از افرادی که استفاده اعتیادی (افراطی) از اینترنت می کنند، بیشتر دچار انزوای اجتماعی می گردند و روز به روز از دایره تعاملات میان فردی و ارتباطات آنها کاسته می شود. ست (۲۰۰۳) نیز در خصوص پیامدهای اعتیاد به اینترنت اظهار می دارد که اعتیاد به اینترنتی، انسانها را به ملتی از متروکه ها و رها شده تبدیل کرده و بر روابط اجتماعی آنها تاثیر می گذارد. کاربران اینترنت، در نتیجه استفاده بیش از حد از اینترنت، بهره وری و بازده کاری شان پایین آمده با تاخیر به محل کار می آیند و دچار کم کاری می شوند. همچنین، افرادی که دچار اعتیاد به گپ زدن و صحبت اینترنتی می شوند، معمولاً بیش از حد درگیر روابط اینترنتی می گردند و احتمال اینکه به مسائل غیر اخلاقی نیز آلوده گردند بالاست (ست، ۲۰۰۳، به نقل از معید فر و همکاران، ۲۴).

کاستلز (۱۹۹۹) معتقد است فرایند دسترسی و بهره مندی از اینترنت و شبکه های ارتباطات کامپیوتری وابسته به آن، فرهنگ کاربران شبکه و لگوهای واقعی ارتباطات آنان را شکل می دهد. دسترسی به اینترنتی یک از مقولات موثر بر میزان انزوای اجتماعی ($r=0/66$) است که بیشترین تاثیر را بر انزوای اجتماعی داشته است در حقیقت میزان و قابلیت دسترسی افراد به اینترنت عاملی موثر میزان استفاده و استفاده افراطی به اینترنت و اعتیاد به اینترنت می باشد که در تاثیر این روند می تواند منجر به کاهش و محدودیت روابط واقعی و ترغیب افراد به روابط مجازی شود که این عامل زمینه ساز تنهایی و انزوا اجتماعی افراد و محدودیت دامنه روابط او می شود. با توجه به ضرایب رگرسیون، متغیرهای مستقل میزان دسترسی به اینترنت، نوع استفاده و رضایت از استفاده و زمان استفاده از اینترنت و اعتیاد به اینترنت بر انزوای اجتماعی تأثیر دارد.

به طور کلی مطابق یافته‌های تبیینی؛ بین میزان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/482$)، بین نوع استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/467$)، بین اعتیاد به اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/431$)، بین رضایت از اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/446$)، بین میزان دسترسی به اینترنت و انزوای اجتماعی ($r=0/699$) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارتی با افزایش میزان دسترسی به اینترنت، نوع استفاده، استفاده افراط گونه و رضایت از کاربرد اینترنت، میزان انزوای اجتماعی در میان دانشجویان افزایش می‌یابد.

پیشنهادات:

- ۱- افزایش انگیزه در میان جوانان جهت شرکت در انجمن و تشکل‌های گروهی و روابط نهادی برای کنترل بر رفتار و ساماندهی روابط
- ۲- ارائه الگوهای فرهنگی به جوانان برای تقویت رفتارهای عقلانی، حس همدردی نسبت به انسان‌ها و تقویت احساس هویت ملی از طریق آموزش
- ۳- ارائه مدل بومی و هماهنگ با ساخت و بافت فرهنگی خود به منظور حضور داوطلبانه و شبکه‌ای اجتماعی جوانان در فعالیت‌های سالم و شایسته اجتماعی است.
- ۴- استفاده از روش‌های مقایسه‌ای و روش‌های کیفی همراه با مصاحبه عمیق جهت سنجش تاثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی.
- ۵- استفاده از روش‌های ترکیبی روانشناسی و جامعه‌شناسی برای سنجش انزوای اجتماعی در ابعاد شبکه روابط و مناسبات اجتماعی
- ۶- بررسی اثرات استفاده از اینترنت در سطحی با بزرگتر با توجه به تمام پیوندهای اجتماعی فرد شامل دوستان و خانواده، خویشاوندان، همکاران و همسایگان با انجام مطالعه دقیق

محدودیهای تحقیق:

همانگونه که می‌دانیم هر تحقیقی با یک سری محدودیتهایی روبرو است که این تحقیق نیز از آن مستثنی نیست. یکی از مهمترین محدودیتهای تحقیق، دسترسی به جامعه آماری و نمونه‌های مورد بررسی، دانشجویان واحد تهران مرکز و بخصوص افرادی که از اینترنت استفاده می‌کنند. می‌باشد. از دیگر محدودیتهای این تحقیق، ماهیت خود تحقیق و سوالاتی بود که از حوزه خصوصی افراد پرسیده می‌شد و در زمینه تکمیل پرسشنامه کم و بیش با مشکل روبرو بودیم. بدست آوردن اطلاعات آماری مربوط به مشخصات دانشجویان از دیگر مشکلات عمده در پژوهش حاضر بود. بنابراین اطلاعات و مطالعات پژوهشی مرور شده و همچنین خلاءهای شناختی ممکن در بدنه دانش و پیشینه موجود در حیطه انزوای اجتماعی با توجه به ابعاد تعریفی می‌توان راهکارها و پیشنهادات ذیل را ارائه کرد.

فهرست منابع:

- ایرانلو، مریم و پگاه گودرزی (۱۳۹۰). بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت با انزوای اجتماعی و کیفیت تعامل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ .
- امانوئل سی، لالانا (۱۳۸۵). عصر اطلاعات، مترجم؛ مسعود شفیعی، تهران، انتشارات گلگشت.
- استیون، و (۱۳۸۰). خرد، عدالت و نوگرایی، مترجم: محمد حریری اکبری، تهران، قطره.
- اسلویین، ج (۱۳۸۰). اینترنتو جامعه، چاپ اول، مترجم: علی گیلوردی و علی رادباره، تهران، نشر کتابدار.
- باقری، فریبرز و عشرت ساسانی (۱۳۸۸). بررسی و مقایسه ساختار انگیزش در کاربران ۱۵ تا ۲۸ ساله معتاد به اینترنت و بهنجار در شهر تهران، پژوهش در نظام های آموزش، شماره ۴: ۷۴-۵۳.
- تلخابی، محمد و محمد رضا هاشمی، (۱۳۸۸). بررسی وابستگی بر اینترنت و پیامدهای روانی اجتماعی آن بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، همایش هجوم خاموش، شماره ۴، ۱۲-۲۳.
- پیراسته (۳۸۸). نقش اضطراب ناشی از ارزیابی منفی اجتماعی در انزوای اجتماعی نوجوانان، پژوهش های روانشناسی اجتماعی، دوره ۱، شماره ۴. ۱۴۵-۱۵۵.
- پیوزی، م (۱۳۷۹). پورگن هابرماس، مترجم: احمد تدین، تهران، انتشارات هرمس.
- تانکارد، جیمز و سورین ورنر (۱۳۸۶). نظریه های ارتباطات، مترجم: علیرضا دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ریتزر، جرج (۱۳۸۰). نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، مترجم: محسن ثلاثی، تهران، نشر نی.
- رضوی زاده، نورالدین (۱۳۸۶): بررسی تاثیر مصرف رسانه ها بر سبک زندگی ساکنان تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات تهران.
- رضایی، عبدالعلی (۱۳۷۴). مشارکت اجتماعی، وسیله با هدف توسعه، اطلاعات توسعه، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۱۰-۱۰۹، ۶۳-۵۴.
- چلبی، مسعود و مهدی امیر کافی، (۱۳۸۳). تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۳۱، ۲-۳.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶). جامعه شناسی، مترجم: حسن چاوشیان، تهران، نشر نی.
- گروه آشنا (۱۳۸۴). معماری کلان پروژه های پیشتاز کلیدی کشور، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی
- غفاری، غلامرضا، نیازی، محسن، (۱۳۸۵). جامعه شناسی مشارکت، تهران، انتشارات نزدیک.
- عاملی، سعید (۱۳۸۴). فردگرایی جدید و تلفن همراه تکنولوژی فردگرایی و هویت، مجله اینترنتی رسانه جهانی، <http://dcsfs.ut.ac.ir/gmj>
- عمو زاده، مهدی (۱۳۸۹). بررسی تاثیر اینترنت بر تغییر هویت دانشجویان دانشگاه ایلام، همایش هجوم خاموش، دوره ۲.
- ماندگار، علی و احد مهرمند، سارا آهنگری (۱۳۸۹). نقش رسانه ها در بروز و پیشگیری از آسیب های اجتماعی، همایش هجوم خاموش، دوره ۲. ۲۳-۱۰.
- مک کوئین، وینس (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه ارتباط جمعی، مترجم: پرویز اجلالی، تهران، نشر مرکز تحقیقات رسانه.
- نعمتی، مرتضی (۱۳۸۹). "تحلیل اثرات اقتصادی- اجتماعی فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی"، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهر.
- هابرماس، یورگن (۱۳۷۹). دگرگونی ساختاری حوزه عمومی، مترجم: جمال محمدی، تهران.
- هولاب، رابرت (۱۳۸۳). نقد در حوزه عمومی، مترجم حسین بشیریه، تهران، نشر نی.

- Angelman,a(2000).Social isolation and labor marker insulation: network and neighborhood effects on less educated urban worker , the sociological quarterly, vol40,1-12.
- Mcquail,D(2005). Mcquail s Mass Communication Theory.sage publication,Londen.
- Merin&eta(2002). Preventing social isolation and lonelinessamong older people,52-217.